

УДК 330.342.15

В. О. Постолюк

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ: ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз світового досвіду післявоєнної відбудови економіки з метою розробки комплексної та ефективної стратегії для України. Дослідження констатує, що повномасштабне вторгнення завдало колосальних збитків. Найбільш постраждалими секторами є житловий фонд, інфраструктура та енергетика, яка демонструє найвищі темпи зростання руйнувань. Ці руйнування не лише дестабілізували національну економіку, а й порушили глобальні ланцюги постачання, спричинивши значний вплив на світові товарні ринки.

На основі ретроспективного аналізу досвіду післявоєнних перетворень у країнах Європи (Франція, Німеччина) та Азії (Японія, Південна Корея, Сінгапур) виявлено ключові фактори їхнього успіху. Зокрема, досвід Франції доводить ефективність циклічного механізму «націоналізація-модернізація-приватизація», що дозволило державі відновити та модернізувати ключові галузі. Німеччина досягла швидкого зростання, переорієнтувавши економіку на мирні галузі, запровадивши ліберальні податкові реформи (зниження податку на прибуток, введення ПДВ) та експортно-орієнтовану політику. Досвід Південної Кореї підкреслює вирішальну роль безпрецедентної зовнішньої допомоги у формі грантів, яка сягала до 9% ВВП в окремі роки. Японія ж зосередилася на розвитку промисловості та експорту, інвестиціях в освіту та технології, а також на системній боротьбі з корупцією, що забезпечило прозорість та довіру.

З урахуванням цих уроків, для України запропоновано багаторівневу стратегію відбудови. Вона передбачає макрофінансову стабілізацію за рахунок довгострокової зовнішньої допомоги, а не підвищення податкового навантаження. Пропонується якісна модернізація інфраструктури з акцентом на «зеленому» переході та застосуванні механізмів державно-приватного партнерства. Для залучення інвестицій розглядається запровадження нової податкової моделі, розвиток індустріальних парків та концепція ніаршорингу. Стаття обґрунтовує, що відбудова має стати не просто відновленням втраченого, а унікальною можливістю для докорінної трансформації держави та її інтеграції у світову економіку на нових, сучасних засадах.

Ключові слова: *повоєнна відбудова, економічне відновлення, реконструкція України, План Маршалла, інвестиції, модернізація, економічна політика, економічна співпраця.*

DOI 10.34079/2518-1394-2025-15-29-60-71

Постановка проблеми. Протягом вже понад трьох років Україна протистоїть широкомасштабному вторгненню російської федерації. Протягом цього періоду держава-агресор цілеспрямовано руйнує військові та інфраструктурні об'єкти, житлові квартали, промислові підприємства та цілі населені пункти України. Унаслідок такої агресії країна зазнала суттєвих втрат майже в усіх сферах суспільного життя, від економічної до екологічної. Значних пошкоджень або повного руйнування зазнали енергетична, дорожня, комунальна інфраструктура, а також численні об'єкти агропромислового комплексу та промисловості. Хоча найбільші руйнування були зафіксовані на територіях, де відбувалися безпосередні бойові дії, деякі з яких ще тривалий час будуть

непридатними для проживання, проте регіони, що знаходяться далеко від лінії зіткнення, також зазнають суттєвих проблем внаслідок постійних атак та загального погіршення соціально-економічного середовища.

Фактично, вся українська територія та сфера життєдіяльності суспільства, більшою чи меншою мірою, потребує повоєнного відновлення. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є дослідження зарубіжного досвіду відбудови країн після воєнних конфліктів. Вивчення міжнародних практик є необхідним для глибшого розуміння першочергових кроків держави у розробці та імплементації програми з відновлення територій, що може стати основою для визначення найбільш ефективних та корисних стратегій для України у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та реалізації програм відбудови країн, що постраждали від воєнних конфліктів, знайшла своє відображення в наукових працях як вітчизняних, так і закордонних дослідників: так, дослідники Д. Серьогіна, Г. Базецька, Г. Жовтяк проаналізували світовий досвід повоєнного економічного відновлення територій (Серьогіна, Базецька та Жовтяк, 2023); представники Інституту економіки промисловості НАН України В. Ляшенко та О. Бородіна зробили акцент на адаптації світового досвіду повоєнного відновлення економіки для України (Бородіна та Ляшенко, 2022); досвід проєктного менеджменту для відновлення економіки країни дослідили українські науковці Ю. Головня, О. Журба, В. Захарчук, Л. Вербовська, В. Хавран (Holovnia, Zhurba, Zakharchuk, Verbovska & Navran, 2025).

Крім того, дослідницькі організації пропонують своє бачення вирішення цього питання. Українське представництво KPMG досліджує досвід повоєнної реконструкції (KPMG, 2022), а KSE Institute щорічно проводить оцінку прямих збитків від військових дій (KSE Institute, 2025), що може стати підґрунтями для подальших досліджень.

Наявні в Україні колосальні та зростаючі збитки від воєнних дій, унікальні геополітичні, економічні й соціальні умови поточного військового протистояння, а також важлива роль країни на світових ринках продовольства, енергетики та металургії, визначають нагальну потребу в комплексному дослідженні міжнародного досвіду надання допомоги у відновленні національних економік після збройних конфліктів. Це також дозволить Україні представити іноземним партнерам власне бачення майбутнього повоєнного розвитку, враховуючи як міжнародний досвід, так і наявні ризики. Варто зазначити, що світова спільнота наразі демонструє готовність до консолідації зусиль з надання допомоги економіці України, що постраждала, шляхом створення спільних механізмів для відбудови інфраструктури, інституційної модернізації та економічної трансформації.

Метою статті є аналіз найефективніших прикладів світового досвіду післявоєнної відбудови економіки. Дослідження зосереджено на основних механізмах та інструментах, що забезпечили розвиток європейських та азійських країн після збройних конфліктів. На основі цього аналізу може бути розроблено відповідні пропозиції для унікальних умов повоєнного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Втручання російської федерації в Україну мало деструктивний вплив на світову економічну систему. Даний конфлікт спричинив порушення процесів глобального виробництва та торгівлі товарами, що, за експертними оцінками, торкнулося понад 600 тисяч підприємств у всьому світі та може призвести до зниження темпів світового економічного зростання. Крім того, збої у виробничих потужностях країн-учасниць та порушення глобальних ланцюгів поставок детермінували виникнення сценарію глобальної інфляції.

У результаті воєнних дій виробничі процеси в багатьох секторах були призупинені як на території України, так і в росії. Як приклад, можна навести рішення виробника

автомобілів Volkswagen про призупинення діяльності в російській федерації, а також перенесення виробником автомобільних запчастин Sumitomo виробництва з України до Румунії та Марокко.

Блокування чорноморських портів України та переспрямування вантажних суден з українських портів спричинили суттєві збої у глобальних ланцюгах поставок. Це призвело до порушення постачання сировини, зокрема для виробників автомобілів по всьому світу. Крім того, значно постраждали логістичні ланцюги постачання добрив.

Військовий конфлікт спричинив найбільший за майже 50 років вплив на товарні ринки, особливо в країнах, для яких Україна та росія були основними експортерами. У період з січня по березень 2022 р. було зафіксовано значне зростання цін на сировинні товари. Зокрема, ціни на добрива зросли на 154,5 %, що стало найбільшим показником серед усіх товарів. Водночас ціни на вугілля збільшилися на 74,7 % (KPMG, 2022).

Згідно з даними Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року, що був підготовлений KSE Institute (KSE Institute, 2025), загальна сума прямих збитків, завданих інфраструктурі України внаслідок повномасштабного вторгнення росії, сягнула майже \$ 170 млрд. У порівнянні з початком 2024 року ця цифра зросла на \$ 12,6 млрд, що є наслідком подальших руйнувань через ракетні атаки та бойові дії. Найбільших втрат зазнали житловий фонд, транспортна інфраструктура та енергетика.

Таблиця 1

**Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури України внаслідок
військових дій станом на листопад 2024 року**

Тип майна	Оцінка прямих втрат, млрд дол. США	Частка, %	Попередня оцінка, млрд дол. США	Динаміка, %
Житлові будівлі	60,0	35,3	58,9	1,9
Інфраструктура	38,5	22,7	36,8	4,6
Енергетика	14,6	8,6	10,0	46,0
Активи підприємств, промисловість	14,4	8,5	13,1	9,9
АПК та земельні ресурси	10,3	6,1	10,3	0,0
Освіта	7,3	4,3	6,8	8,8
Лісовий фонд	4,5	2,7	4,5	0,0
Охорона здоров'я	4,3	2,5	3,1	32,3
Культура, туризм, спорт	4,0	2,3	3,1	29,0
ЖКГ	3,5	2,0	3,5	0,0
Транспортні засоби	3,5	2,0	3,1	12,9
Торгівля	2,8	1,7	2,6	7,7
Цифрова інфраструктура	1,2	0,7	0,5	140,0
Адміністративні будівлі	0,8	0,4	0,5	60,0
Соціальна сфера	0,2	0,1	0,2	0,0
Фінансовий сектор	0,04	0,01	0,04	0,0
Всього	169,8	100,0	157,2	8,0

Джерело: (KSE Institute, 2025)

Найбільшу частку у структурі загальних втрат становлять збитки житлового фонду, які оцінюються в 60,0 млрд дол. США, що складає 35,3 % від сумарних прямих втрат. Це підкреслює критичний вплив військового конфлікту на житлову сферу. Другою

за величиною категорією є інфраструктура, збитки якої сягають 38,5 млрд дол. США, що еквівалентно 22,7 % від загального обсягу, що свідчить про значне руйнування транспортних, комунальних та інших об'єктів, необхідних для функціонування економіки. Енергетичний сектор зазнав збитків у розмірі 14,6 млрд дол. США, що становить 8,6 % від загальних втрат. Важливо відзначити, що цей показник демонструє одне з найвищих темпів зростання (динаміка 46,0%), що може бути пояснено цілеспрямованими атаками на енергетичну інфраструктуру (Бородіна та Ляшенко, 2022).

Історичний контекст повоєнної відбудови національних економік країн Європи та Азії є надзвичайно актуальним. Наразі Україна має унікальну можливість для докорінної трансформації в усіх сферах, яку необхідно реалізувати шляхом ефективного застосування міжнародного досвіду масштабних повоєнних перетворень. Зважаючи на високу ціну, яку держава платить у поточному конфлікті, ця можливість має бути використана в повній мірі.

Повоєнна відбудова України потребує врахування таких аспектів досвіду світового державотворення в кризових умовах, як системний підхід до реформ, забезпечення сталих джерел фінансування та глибина трансформаційних процесів. Для реалізації цих кардинальних перетворень необхідно вирішити ключові фінансові та інституційні питання, що стосуються ресурсного забезпечення та формування ефективних координуючих структур для відновлення економіки.

Науковці Інституту економіки промисловості НАН України В. Ляшенко та О. Бородіна (Бородіна та Ляшенко, 2022) пропонують такі потенційні джерела ресурсів для відновлення повоєнної економіки України (табл. 2).

Таблиця 2

Потенційні джерела ресурсів для відновлення повоєнної економіки України

Потенційні джерела ресурсів	Ризики для отримання
Спеціально створені рахунки у міжнародних фінансових інституціях чи фондах	Реальне та вже частково доступне джерело доходів
Можливі відшкодування чи компенсація втрат завданих агресією (репарації)	Стануть можливими, у випадку, якщо мирний договір відбудеться
Можливе арештоване майно рф за кордоном, в банках і фінансових інститутах іноземних держав	Можливий ресурс, але процедура вкрай забюрократизована та пролонгована у часі
Арештоване майно рф в Україні	Реальний ресурс, але суми його не значні для компенсації масштабних збитків

Джерело: (Бородіна та Ляшенко, 2022)

Із перелічених варіантів лише міжнародне фінансування має реальний потенціал для втілення. Однак, навіть за умови готовності країн-партнерів надати фінансову допомогу, процес її залучення буде тривалим, повільним та вимагатиме значної кількості формалізованих процедур.

З досвіду відбудови Європи, Японії, Кореї та Сінгапуру в минулому столітті стає очевидним, що відсутність активних заходів з відновлення економіки після війни призводить до необхідності її постійного дотування, що в кінцевому підсумку є значно дорожчим.

Україні, яка зіткнулася з необхідністю відбудовувати окремі міста фактично з нуля, важливо перетворити цю відбудову на якісну та інноваційну модернізацію. Для цього необхідно критично осмислити передумови повоєнного економічного буму. Без адекватних дій з боку уряду та впровадження ефективних інструментів економічної політики значний потенціал повоєнного відродження може бути втрачений.

У зв'язку з цим пропонується ретроспективний історико-економічний аналіз програм міжнародної допомоги, спрямованих на повоєнний розвиток країн Європи,

Японії та Південної Кореї. Це допоможе використати їхній досвід для формування власної національної платформи відновлення.

У попередніх дослідженнях ми вже аналізували європейське повоєнне відновлення (Шкурат та Постоловський, 2024). План Маршалла став ключовою ініціативою післявоєнної реконструкції, спрямованою на відновлення Європи. Основні цілі програми включали відбудову міст і сіл, реконструкцію промислового та сільськогосподарського виробництва, модернізацію інфраструктури, встановлення фінансової стабільності та усунення торгових бар'єрів.

Протягом дії Програми Маршалла були досягнуті значні кількісні результати: внутрішньоевропейська торгівля та загальна торгівля країн-учасниць з іншими країнами зросли більш ніж у п'ять разів; сукупний валовий національний продукт (ВНП) країн-учасниць збільшився на 32,5 %, з 120 млрд доларів до 159 млрд доларів; обсяги промислового та сільськогосподарського виробництва, які у 1947 році становили 88 % і 83 % від довоєнного рівня, зросли на 40% та 11%, відповідно; до 1950 року у більшості країн-учасниць було стримано зростання інфляції (Marshall Plan, 1948).

Окрім того, спільні зусилля США і країн-реципієнтів у рамках Програми, спрямовані на економічне відновлення і досягнення соціального миру, виразилися у створенні наднаціональних організацій, що надали імпульсу подальшим інтеграційним процесам у Європі. Так, міжнародна Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що діє сьогодні, є спадкоємицею Організації європейського економічного співробітництва, зусиллями якої було створено Раду Європи (1949 р.), Європейський платіжний союз (1950 р.), ініційовано План Шумана (1950 р.). Реалізація цих ініціатив призвела до створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (1952 р.), укладення Римського договору (1957 р.), що призвів до створення Європейського економічного співтовариства (1958 р.) та, зрештою, Європейського Союзу (1993 р.) (Шкурат та Постоловський, 2024).

Пропонуємо розглянути досвід Франції та Великої Британії, які в умовах повоєнного розвитку промисловості застосовували комплекс заходів, що включали етапи націоналізації, модернізації та приватизації. Застосування цього досвіду, особливо щодо ефективної націоналізації приватної власності підприємств з подальшою модернізацією промислової бази та її наступною приватизацією, є актуальним. У цих країнах процеси націоналізації та приватизації мали циклічний характер і змінювали один одного. Наприклад, у післявоєнній Франції матеріальні втрати перевищили чверть національного багатства, обсяги промислового виробництва скоротилися приблизно на 60% порівняно з довоєнним рівнем, удвічі зменшилося виробництво сільськогосподарської продукції, а транспортна система була зруйнована.

У повоєнний період *Франція*, щоб подолати негативні наслідки руйнувань, застосувала модель централізованої демократичної держави, яка активно регулювала ринкові механізми. Було здійснено масштабну націоналізацію, що охопила ключові сектори, зокрема вугільну, газову, електроенергетичну та авіаційну промисловість, а також машинобудівні підприємства та великі банківські установи. У результаті державний сектор контролював близько однієї п'ятої всіх виробничих потужностей.

Цей процес націоналізації не був соціалістичним, а став вирішальним інструментом уряду для боротьби за відновлення економіки та забезпечення швидкої модернізації базових галузей. Наступне десятиліття, з 1950 по 1960 роки, відзначилося періодом прискореного зростання. За 1952–1958 роки обсяг продукції промисловості та будівництва збільшився на 47 %, а промислового виробництва – на 52 %. У цей період серед французьких підприємців виникло гасло: «Модернізувати чи померти», що відображало зміну підходів ділових кіл. Вони усвідомили неефективність старих методів і зосередилися на переоснащенні виробничого потенціалу.

Німеччина зазнала поразки та була розділена, але відбудова *Німеччини* була необхідною для економічного відродження Європи. Точною метою плану Маршалла була мобілізація промислової потужності Німеччини для реконструкції Європи, і це було найважливішим завданням, оскільки війна та повоєнне врегулювання деформували німецьку економіку кількома способами (Серьогіна, Базецька та Жовтяк, 2023).

В умовах післявоєнного відновлення Німеччина здійснила широкомасштабний демонтаж військово-промислового комплексу та озброєння відповідно до міжнародних зобов'язань. Це дозволило переорієнтувати обмежені фінансові та людські ресурси на розвиток мирних галузей, зокрема автомобілебудування та машинобудування.

Розвиток цих галузей сприяв формуванню експортно-орієнтованої політики. Німеччина активно підтримувала експорт товарів, що включало зниження митних бар'єрів, проведення кампанії «Made in Germany» та сприяння експортним підприємствам. Така стратегія забезпечила надходження іноземної валюти, необхідної для економічної відбудови.

У сфері соціального захисту був реалізований принцип соціального партнерства. Співпраця між урядом, роботодавцями та профспілками сприяла встановленню стабільних трудових відносин, забезпеченню соціальних гарантій для працівників та підвищенню ефективності економічної системи.

Особлива увага була приділена розвитку освіти та підготовці кваліфікованих кадрів, що сприяло зростанню продуктивності та конкурентоспроможності німецької економіки.

Післявоєнна податкова реформа була спрямована на оптимізацію податкового тиску та стимулювання бізнесу. Було спрощено податкові процедури, а також значно знижено ставки податку на прибуток підприємств для стимулювання інвестиційної активності. Водночас, у 1968 році було введено систему податку на додану вартість (ПДВ), що стало стабільним джерелом державних доходів для фінансування відновлення інфраструктури. Також застосовувались податкові пільги для стимулювання інвестицій у науково-дослідні розробки, енергоефективність та екологічні проєкти.

У науковій літературі виокремлюється досвід міжнародної допомоги в повоєнній розбудові *Південної Кореї* та *Сінгапуру*, що сприяло їх трансформації в «Азіатських економічних тигрів». За оцінками економістів, ключовими детермінантами успіху цих країн є (Голишева, Грищенко та Макаренко, 2018):

- перебування у стані війни, що виступало чинником мобілізації суспільства та еліт;
- наявність зовнішньої загрози з боку Радянського Союзу, яка мотивувала Західний світ до надання допомоги;
- жорсткий стиль управління, що забезпечував швидке прийняття рішень;
- неформальний контроль з боку англосаксонських країн, який сприяв ефективній боротьбі з корупцією, забезпеченню правосуддя та впровадженню меритократії в державній службі;
- гарантії безпеки та фінансова підтримка з боку Сполучених Штатів Америки у вигляді грантів, інвестицій і технологій.

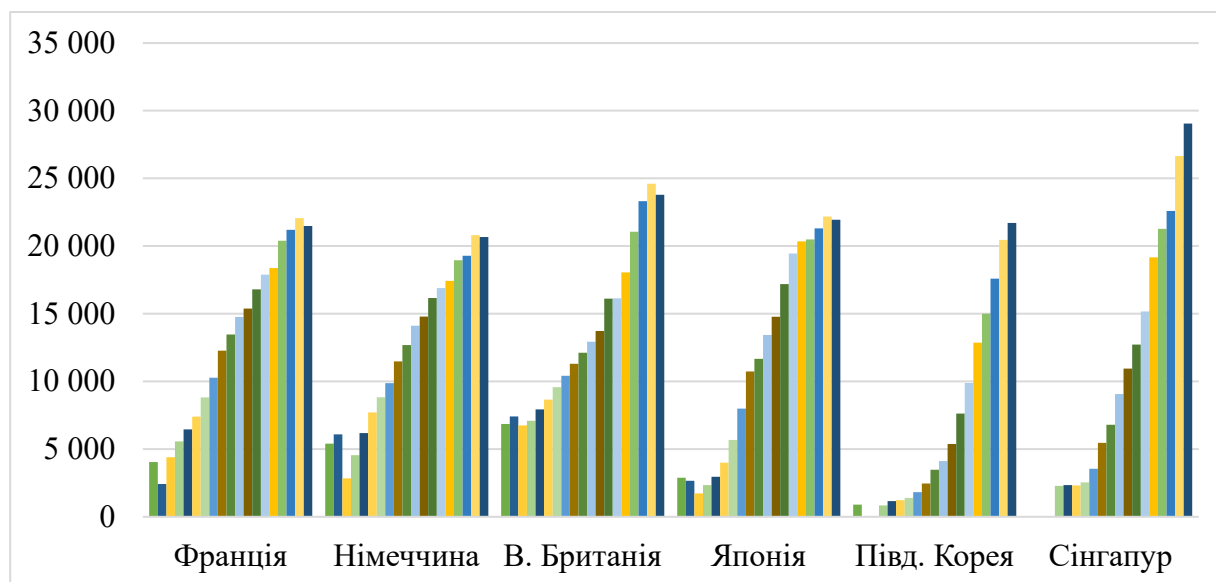
Окремо необхідно акцентувати увагу на досвіді міжнародної допомоги в повоєнній розбудові Південної Кореї, що сприяло трансформації її економіки. За оцінками економістів, ключовим фактором успіху є безпрецедентний рівень підтримки з боку Сполучених Штатів. Зокрема, в окремі роки Південна Корея отримувала пряму фінансову та технічну допомогу, що сягала до 9 % ВВП, і що важливо, ця допомога надавалася у формі грантів, а не кредитів чи інвестицій.

Аналіз даних свідчить про вражаючу динаміку зростання ВВП Південної Кореї: з 1953 року він збільшився у 31 тисячу разів. Це стало результатом комплексу чинників: інтенсивної фінансової допомоги та технологічної підтримки США, розвитку

торговельної співпраці, прискореної індустріалізації, зростання експорту та внутрішнього споживання, а також підвищення конкурентоспроможності у галузях важкої промисловості та електроніки.

Варто зазначити, що у період з 1945 по 1961 роки Корея не залучала зовнішніх кредитів чи іноземних інвестицій, що за критеріями Світового банку та неокласичної економічної теорії є повною аномалією. За цей же період країна отримала від США понад 3,1 млрд дол. США у вигляді грантів. Це приблизно 193 млн дол. США на рік. Дана сума є значно більшою, ніж та, що була надана країнам Бенілюксу за Планом Маршалла, та перевищує загальний обсяг кредитів, наданих Світовим банком новим незалежним державам. Крім того, важливою складовою повоєнного відновлення були податкові важелі регулювання, оскільки Сінгапур і Гонконг, функціонуючи як податкові гавані, сприяли надходженню інвестицій.

Дані рис. 1 наочно підтверджують феномен так званого «економічного дива» в Японії, а також вражаюче зростання Південної Кореї та Сінгапуру, які успішно подолали значне початкове відставання та досягли рівня розвинених європейських економік до кінця століття. Це свідчить про ефективність застосованих стратегій післявоєнного відновлення, що дозволили цим країнам здійснити масштабні економічні перетворення.

*Рисунок 1. Динаміка ВВП на душу населення обраних країн, 1940-2010 рр. за ПКС 1990 р.
(для П. Кореї та Сінгапуру дані наведено з 1950 р.)*

Джерело: (Maddison Project Database, 2023)

У рамках повоєнного відновлення **Японія** сконцентрувала свої зусилля на кількох ключових аспектах. Насамперед, країна активно інвестувала в економічний розвиток, зосереджуючись на промисловості та експорті. Уряд запроваджував заходи, що включали зниження податків, спрощення бюрократичних процедур та створення сприятливого ділового середовища, що сприяло модернізації технологій і підвищенню продуктивності. Водночас, Японія проводила експортно-орієнтовану політику, що передбачала створення конкурентоспроможних товарів та розширення зовнішніх торговельних зв'язків. Це дозволило залучити іноземні інвестиції та необхідні для відновлення ресурси. Крім того, значні зусилля було спрямовано на розвиток освіти та науки, що сприяло підвищенню кваліфікації робочої сили та створенню інноваційних продуктів.

Паралельно з економічними перетвореннями Японія приділяла увагу покращенню соціального добробуту громадян, реалізуючи програми в галузях освіти, охорони

здоров'я та житлового забезпечення, включаючи будівництво житла для військових ветеранів. Не менш важливим було й культурне відновлення, що включало збереження та просування культурної спадщини, що сприяло зміцненню національної ідентичності.

Японія також провела низку змін у податковій системі для фінансування відновлення. Уряд збільшував ставки існуючих податків та запроваджував нові, наприклад, податок на споживання у 1989 році, який став важливим джерелом доходів. Водночас, застосовувалися податкові пільги для стимулювання інвестицій у високотехнологічні та важкі промислові галузі. Крім того, були створені спеціальні економічні зони з пільговими умовами для залучення іноземного капіталу та технологій.

Особлива увага була приділена боротьбі з корупцією. Японія запровадила суворе законодавство, що криміналізує корупційні дії, створила спеціалізовані антикорупційні органи та розробила етичні кодекси для державних службовців. Високий рівень прозорості державного фінансування та систематичний нагляд забезпечують ефективний контроль. Ці заходи сприяли підвищенню прозорості та ефективності державного управління, що було критично важливим для економічного відновлення країни.

Таким чином, в умовах повоєнного відновлення та політичної турбулентності, коли природні обставини спричиняють зниження вартості державних активів, вважаємо обґрунтованим державним рішенням не форсувати приватизацію як засіб покриття бюджетного дефіциту. Натомість, зусилля слід зосередити на підвищенні ефективності функціонування державного сектору економіки, акумуляції фінансових ресурсів, проведенні промислової модернізації та інвестуванні в інноваційні технології та наукові розробки.

Фундаментальним фактором сталого відновлення є сприяння довгостроковому плануванню стійкості. Заходи з адаптації до зміни клімату, нарощування потенціалу та соціальне забезпечення повинні зайняти центральне місце в політиці, спрямованій на повоєнне відновлення. Інвестиції у стійкість означає будівництво прогресу, який може подолати майбутні виклики. Важливо також підтримувати проєкти, які створюють і впроваджують на рівні громад. Такий підхід, заснований на місцевих знаннях і довірі, допомагає створити міцну соціальну структуру. Коли громади мають можливість діяти, відбудова стає більш гнучкою, стійкою та інклюзивною, що забезпечує довготривалий розвиток. (Holovnia, Zhurba, Zakharchuk, Verbovska & Havran, 2025).

Згідно з представленою концепцією, архітектура повоєнного відновлення економіки України має бути багаторівневою та поетапною. Основними її напрямками є:

1. Безпекова основа

Повоєнне відновлення повинно базуватися на інтеграції регіональної цивільної влади, ключових інфраструктурних об'єктів (включно з транспортною системою та структурами життєзабезпечення) та військових структур. Така інтеграція сприятиме створенню інвестиційної привабливості, забезпечуючи підтверджену безпеку.

2. Програми гуманітарної допомоги та соціальної підтримки

Пропонується запровадити нормативні механізми, що передбачатимуть базовий дохід для вразливих верств населення та внутрішньо переміщених осіб. Це має на меті стимулювати повернення трудових ресурсів з-за кордону та запобігти подальшій міграції. Додатково, механізм іпотечного кредитування з мінімальною ставкою, анонсований Урядом, є важливим інструментом соціальної підтримки.

3. Макрофінансова стабілізація

Незважаючи на відносну стабілізацію гривні, досягнуту завдяки зваженому зниженню імпорту, найближчим часом буде необхідна лібералізація валютного курсу. Крім того, прогнозується криза проблемних кредитів, для вирішення якої доцільним є використання досвіду Японії, а саме – викуп державою проблемних активів у банків. Також очікується наявність значного бюджетного дефіциту, що вимагатиме регулярної

зовнішньої фінансової допомоги, подібної до тієї, що була надана за Планом Маршалла, оскільки підвищення податків у цих умовах є деструктивною альтернативою.

4. Відновлення та відбудова інфраструктури

Відновлення населених пунктів, які потребуватимуть відбудови «з нуля», має бути не просто копіюванням минулого, а якісною трансформацією. Інфраструктурна відбудова повинна базуватися на сучасних принципах енергозбереження та «зеленого» переходу, що не лише сприятиме вирішенню питання працевлаштування, але й підвищить інвестиційну привабливість через механізми державно-приватного партнерства.

5. Програма декарбонізації, «зеленого переходу», енергетичної незалежності

Цей напрям передбачає розвиток «зеленої» енергетики, що включає заохочення виробників до продажу надлишків енергії на оптовий ринок. Також пропонується застосування принципів "москітної" економіки для реалізації невеликих проєктів з підвищення енергоефективності на рівні домогосподарств і підприємств. Інституційно процес повинен підтримуватися створенням Агентства з декарбонізації, наділеного широкими повноваженнями.

6. Інтеграція у світові ланцюги доданої вартості

Ключовим завданням є забезпечення механізмів максимального сприяння інвесторам, зокрема, через компенсацію втрат, прискорене приєднання до інженерних мереж та розвиток індустріальних парків. Концепція ніаршорингу передбачає перетворення України на найближчу промислову зону для Європи, що, у свою чергу, стимулюватиме розвиток сектору послуг.

7. Націоналізація-модернізація-приватизація та податкова модель

Пропонується застосування циклічного механізму «націоналізація-модернізація-приватизація» для ключових промислових об'єктів. Це передбачає націоналізацію стратегічних підприємств, їх подальшу модернізацію та приватизацію для залучення іноземних інвестицій. Для стимулювання припливу капіталу пропонується запровадження нової податкової моделі «10-10-10» (10 % податок на прибуток, 10 % ПДФО, 10 % ПДВ) та скасування військового збору. Водночас, з метою запобігання ухиленню від сплати податків, можливе посилення відповідальності за порушення податкового законодавства та надання податковим органам доступу до інформації про банківські рахунки.

Висновки. Проведений аналіз вказує на те, що повномасштабне вторгнення в Україну спричинило масштабні руйнування з значними прямими збитками інфраструктурі. Це не тільки значно впливає на житловий фонд, транспорт та енергетику, але й порушує глобальні ланцюги постачання, провокуючи інфляцію. Досвід повоєнної відбудови таких країн, як Франція, Німеччина, Японія, Південна Корея та Сінгапур, є цінним джерелом для досвіду. Успіх цих країн залежить від зовнішньої фінансової допомоги у формі грантів, а не кредитів. Крім того, ці країни застосовували системні реформи: циклічна націоналізація-модернізація-приватизація у Франції та податкові реформи в Німеччині. Додатковими ключовими факторами їхнього економічного зростання та прозорості стали значні інвестиції в освіту, науку та нові технології.

На основі проведеного аналізу, для України запропоновано багаторівневу стратегію відбудови. Вона включає макрофінансову стабілізацію, що базується на зовнішній допомозі, якісну модернізацію інфраструктури з акцентом на «зеленому» переході, залучення інвестицій за допомогою податкових стимулів та створення індустріальних парків. Важливими аспектами є соціальна підтримка населення для запобігання міграції та посилення боротьби з корупцією. Таким чином, відбудова України може стати не просто відновленням втраченого, а унікальною можливістю для докорінної трансформації держави та її інтеграції у світову економіку на нових, сучасних засадах.

Бібліографічний список

- Бородіна, О. А. та Ляшенко, В. І., 2022. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України* [онлайн], 1(42), с. 121–134. Доступно: DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134). [Дата звернення 18 травня 2025]
- Голишева, Є. О., Грищенко, О. Ф. та Макаренко, Є. В., 2018. Аналіз досвіду країн «азійських тигрів» для формування стратегічних напрямків науково-технологічного розвитку вітчизняних промислових підприємств. *Ефективна економіка* [онлайн], 6. Доступно: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6419> [Дата звернення 18 травня 2025]
- Серьогіна, Д., Базецька, Г. та Жовтяк, Г., 2023. Світовий досвід повоєнного економічного відновлення територій. *Економіка та суспільство*, [онлайн] 48. Доступно: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2224/2147> [Дата звернення 18 травня 2025]
- Шкурят, М. Є. та Постоловський, В. 2024. Післявоєнна реконструкція європейських країн (План Маршалла): роль міжнародної економічної співпраці. *Економіка і організація управління*. [онлайн] (Вер 2024), с. 109-121. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.10>. [Дата звернення 18 травня 2025]
- KSE Institute, 2025. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року. [онлайн] Доступно: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf [Дата звернення 18 травня 2025]
- Holovnia, Y., Zhurba, O., Zakharchuk, V., Verbovska, L., & Havran, V., 2025. Analysis of Successful Cases of Sustainable Economic Development through Project Management in the Post-War Reconstruction of Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues*, [online] 15(3), pp. 301–310. DOI: <https://doi.org/10.32479/ijefi.18572> [Accessed 18 May 2025]
- KPMG, 2022. *Post-war Reconstruction: Case Studies*. [online] Available at: <https://kpmg.com/ua/en/home/insights/2022/12/post-war-reconstruction-of-economy-case-studies.html> [Accessed 18 May 2025]
- Maddison Project Database, 2023. [online] Available at: <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2023> [Accessed 18 May 2025]
- Marshall Plan, 1948. Office of the history. [online] Available at: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan> [Accessed 18 May 2025]

References

- Borodina, O.A., & Liashenko, V.I., 2022. Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitovyi dosvid ta sprobа yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-War Economic Recovery: World Experience and Attempt to Adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of economic science of Ukraine*, [online] 1 (42), 121-134. Available at: DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134) [Accessed 18 May 2025] (in Ukrainian).
- Golysheva, Ie. O., Gryshchenko, O. F. and Makarenko, Ye. V., 2018. Analiz dosvidu krain «aziiskykh tyhryv» dlia formuvannia stratehichnykh napriamkiv naukovotekhnolohichnoho rozvytku vitchyznianskykh promyslovykh pidpriemstv. [Analysis of the “asian tigers” countries experience for the formation of strategic directions of scientific and technological development of domestic industrial enterprises], *Efektivna*

- ekonomika*, [Online], vol. 6, Available at: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6419>> [Accessed 18 May 2025] (in Ukrainian).
- Holovnia, Y., Zhurba, O., Zakharchuk, V., Verbovska, L., & Havran, V., 2025. Analysis of Successful Cases of Sustainable Economic Development through Project Management in the Post-War Reconstruction of Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues*, [online] 15(3), 301–310. Available at: <https://doi.org/10.32479/ijefi.18572> [Accessed 18 May 2025].
- KPMG, 2022. Post-war Reconstruction: Case Studies. [online]. Available at: <<https://kpmg.com/ua/en/home/insights/2022/12/post-war-reconstruction-of-economy-case-studies.html>> [Accessed 18 May 2025].
- KSE Institute, 2025. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na lystopad 2024 roku [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of November 2024] [online]. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf> [Accessed 18 May 2025] (in Ukrainian).
- Maddison Project Database, 2023. [Online]. Available at: <<https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2023>> [Accessed 18 May 2025].
- Marshall Plan, 1948. Office of the history. [online]. Available at: <<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan>> [Accessed 18 May 2025].
- Seryogina, D., Bazetska, G. and Zhovtyak, G., 2023. World experience of post-war economic recovery of territories. *Economy and society* [online], 48. Available at: <<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2224/2147>> [Accessed 18 May 2025] (in Ukrainian).
- Shkurat, M. and Postolovskyi, V., 2024. Pisliavoienna rekonstruktsiia yevropeiskyykh krain (Plan Marshalla): rol mizhnarodnoi ekonomichnoi spivpratsi [Post-war reconstruction of european countries (Marshall Plan): the role of international economic cooperation]. *Economics and organization of management*. (Sep. 2024), 109-121. [online]. Available at: DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.10>. [Accessed 18 May 2025] (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 25.05.2025

Postolovsky V.

WORLD EXPERIENCE OF POST-WAR ECONOMIC RECOVERY: WAYS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The article analyzes the world experience of post-war economic reconstruction in order to develop a comprehensive and effective strategy for Ukraine. It is emphasized that the enormous and growing losses from military actions in Ukraine, the unique geopolitical, economic and social conditions of the current military confrontation, as well as the country's important role in the world food, energy and metallurgical markets, determine the urgent need for a comprehensive study of international experience in providing assistance in the restoration of national economies after armed conflicts. This will also allow Ukraine to present its own vision of future post-war development to foreign partners, taking into account both

international experience and existing risks. It is worth noting that the world community is currently demonstrating its readiness to consolidate efforts to provide assistance to the affected economy of Ukraine by creating joint mechanisms for infrastructure reconstruction, institutional modernization and economic transformation. The study states that the full-scale invasion caused enormous losses. The most affected sectors are housing, infrastructure and energy, which demonstrates the highest rates of destruction. This destruction not only destabilized the national economy, but also disrupted global supply chains, causing a significant impact on world commodity markets.

Based on a retrospective analysis of the experience of post-war transformations in European countries (France, Germany) and Asian countries (Japan, South Korea, Singapore), the key factors of their success are identified. In particular, the experience of France proves the effectiveness of the cyclical mechanism of "nationalization-modernization-privatization", which allowed the state to restore and modernize key industries. Germany achieved rapid growth by reorienting the economy towards peaceful industries, introducing liberal tax reforms (reducing income tax, introducing VAT) and an export-oriented policy. The experience of South Korea emphasizes the crucial role of unprecedented foreign aid in the form of grants, which reached 9% of GDP in some years. Japan, on the other hand, focused on the development of industry and exports, investments in education and technology, as well as on the systematic fight against corruption, which ensured transparency and trust. Taking into account these lessons, a multi-level reconstruction strategy is proposed for Ukraine. It involves macro-financial stabilization through long-term foreign aid, rather than increasing the tax burden. A qualitative modernization of infrastructure is proposed with an emphasis on the "green" transition and the use of public-private partnership mechanisms. To attract investment, the introduction of a new tax model, the development of industrial parks and the concept of near-shoring are being considered. The article argues that reconstruction should not simply be a restoration of what was lost, but a unique opportunity for a radical transformation of the state and its integration into the world economy on new, modern principles.

Keywords: *post-war reconstruction, economic recovery, reconstruction of Ukraine, Marshall Plan, investments, modernization, economic policy, economic cooperation.*